

GÖTEBORGS UNIVERSITET

En fallstudie av religionsämnet och de ungas attityder till ämnet i Island

A case study of religious education, and attitudes of the young to the
subject, in Island

Kajsa Arena

LAU 370
Framlagd 2011-01-10
Handledare: Kerstin Von
Brömssen
Examinator: Åke Sander
Rapportnummer: HT10-1150-06

Förord

Jag vill tacka min handledare Kerstin Von Brömssen för goda råd och vägledning under arbetets gång. Jag vill också tacka Magnús Gudmundsson, Gunnar J Gunnarsson, Sigurdur Pálsson, Hope Knutsson, Bjarni Jónsson samt rektor, lärare och elever på intervjuad skola.

Med varmt tack

Kajsa Arena

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: "En fallstudie av religionsämnet och de ungas attityder till ämnet i Island"

Författare: Kajsa Arena Ht 2010

Sociologiska institutionen

Handledare: Kerstin Von Brömssen

Examinator: Åke Sander

Rapportnummer: HT10-1150-06

Abstract summary:

How does the religious education constructs in Iceland in the elementary schools and how does headmaster, teacher and pupils there talk about the subject? What is their attitudes towards the subject? These questions is central to the studie "Fallstudie religions ämnet i Island och ungas attityd gentemot den".

The purpose of the studie was to investigate some main issues that creates the subject of religion on Iceland and to get a view over young peoples attitude and feelings against religious education and the subject of religion at school. The background is that the society at Iceland seemed to be very influenced of Christianity even though they are not any longer that homogenous.

The material for the studie was based on qualitative interviews with relevant for the work persons and interviews with teacher, headmaster and pupils at one elementary school in Reykjavik. The studie also depends on the earleir studies of mainly two studies, Sigurdsson *Kirkja og skoli á 20. öld* (2008) and Gunnarsson *I dont believe the meaning of life is all that profound* (2008).

The essay shows that the subject of religion at the interviewed elementary school at Iceland is very influenced of the Christianity. But the schools in Iceland are now in changes because of the new schoollaw that came 2008 and the new curriculum that is now forming.

Key words: Religious education, Iceland, attitudes, pupils.

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund.....	1
2. Syfte och frågeställningar.....	3
3. Teoretisk ram och forskningsöversikt.....	3
3.1 Inledning.....	3
3.2 Teoretisk ram: Läroplansteori.....	4
3.3 Islands skollag, läro- och kursplan.....	6
3.4 Sammanfattning.....	10
3.5 Forskningsöversikt.....	10
4. Metod, etikavsnitt och genomförande.....	11
4.1 Etikavsnitt.....	12
5. Resultatredovisning.....	14
5.1 Inledning.....	14
5.2. Intervju med Gudmundur Gudmundsson på Biskopstofan.....	14
5.3 Intervju med Magnús Magnusson lärare på intervjuad grundskola.....	15
5.4 Intervju med Leif Leifsson rektor på intervjuad grundskolan.....	15
5.5 Sammanfattning.....	16
5.6 Intervjuer med elever på intervjuad grundskola årskurs nio.....	17
5.7 Sammanfattning.....	19
6. Diskussion.....	20
Referenser.....	24
Internetadresser.....	24
Bilaga 1.....	25
Bilaga 2.....	26
Intervjufrågor till Sigurdur Pálsson, Fredagen den 19 november 2010.....	26
Bilaga 3.....	27
Intervjufrågor till Gudmundur Gudmundsson torsdagen den 2 december 2010.....	27
Bilaga 4.....	28

Intervjufrågor till Magnús Magnusson fredagen den 26 november 2010.....	28
Bilaga 5	29
Intervjufrågor till skolans rektor Leif Leifsson onsdag den 1 december 2010	29
Bilaga 6	30
Enkätfrågor till eleverna onsdagen den 1 december 2010:	30
Bilaga 7	31
Intervju med Sidmennt måndag den 29 november 2010.....	31

1. Inledning och bakgrund

Religion är ett mångdimensionellt fenomen det vill säga att för vissa är det en uppsättning trosföreställningar medan det för vissa andra är förknippat med att följa ett visst etiskt och normativt system. Andersson och Sander (2005, s.54) säger att det finns ett stort antal definitionsförslag till religion men att det bland religionsvetare främst finns två typer: den ena är substantiell eller innehållslig, den andra är funktionell och talar om vad religion gör för individ, grupp och samhälle. Faktum är att religion är en del av samhället. Durkheim (i Andersson & Sander, 2005, s. 35) uttrycker vad religion är:

Religion har gett upphov till allt det som är grundläggande i samhället... tänkandets fundamentala kategori, och följaktligen också vetenskapens, har alla sitt ursprung i religionen... Sammanfattningsvis är det möjligt att påstå att nästan samtliga betydelsefulla samhällsliga institutioner kommer ur religion.

Religion och religiositet har genom historien påverkar och format samhället och människors relationer till varandra, påverkar familjeliv, ekonomi och politik. Enligt sociologen Talcot Parson är religion "ett lika mänskligt universellt fenomen som språket" (Parson i Andersson & Sander, 2005, s. 34).

Hur förhåller sig då samhället till detta fenomen? Diskussioner pågår huruvida ämnet religion ska vara en del i undervisningen eller inte, vad ämnet i så fall ska innehålla och så vidare. Jackson (i Jackson, Miedema, Weisse & Willaime, 2007, s.27) säger:

Issues about the study of religion in public education are being discussed internationally as never before. The discussions include specialists in religion, but also many outside the professional field of religious education- politicians, civil servants, NGOs and other groups within civil society as well as educators concerned with fields such as citizenship and intercultural education.

Hur religionsämnet utformas är naturligtvis olika i olika länder i världen. Jackson talar om att på ett personligt plan och samhälleligt så kan vi alla samtycka till att religion är ett "cultural fact" och att kunskap och förståelse av religion är nyckeln till att kunna bygga ett gott samhälle (Jackson, Miedema, Weisse & Willaime, 2007, s. 37).

Trots diskussioner om att religiöst intresse skulle minska i dagens samhälle och att vi skulle bli mindre religiösa så fortsätter ändå religion att vara en viktig faktor i den mänskliga vardagen (Cush, 2007). Media visar ofta upp en negativ sida av religion som exempelvis religiösa terrorist attacker men de finns även positiv media som exempelvis visar hjälpen som kom från olika religiösa rörelser vid tsunami 2004. Samhället blir också mer och mer medvetet av mångfalden av tro och värderingar som existerar idag som skulle kunna kallas för "religion". Faktorer som modern kommunikationsteknologi och migration har hjälpt oss att närma oss den pluralitet som nu existerar. Många människor skulle kanske förneka att de är "religiösa" men mer acceptera att de är "spirituella", detta kallas av Heelas och Wood (i Cush, 2007) för "The spiritual revolution". De flesta skulle ändå hålla med om att på grund av att samhället innehåller religion så borde utbildning hjälpa unga att förbereda dem för samhället som de befinner sig i. Och faktum är att världen och samhället i den innehåller religion och

tro och detta behöver därmed göras förståeligt för unga. Samhället möter detta faktum dock på olika sätt men det finns huvudsakligen tre som praktiseras . Exempelvis i Usa där religion inte görs till en del i utbildningen, detta är ett sekulärt sätt att forma skolan. De anser att värden och tro inte hör hemma i det offentliga utbildningssystemet. Sedan finns det länder som exempelvis Finland som använder sig av konfessionell religionsutbildning vilket menas att man tillåter religionsundervisning i skolan i den form att man undervisar i statskyrkans tro. Det tredje sättet att arbeta på som vi i Sverige tillsammans med några andra länder använder oss av är att utforma religionsundervisningen på ett icke- konfessionellt sätt. Med detta menas att undervisningen ska redogöra för olika religioner på ett objektiva sätt utan att involvera värderingar (Cush, 2007).

Ända sedan jag var i Island och arbetade på en lekskola för snart två år sedan har jag haft funderingar över hur religionens inflytande är på skolor där. Mitt intryck då var att kristendomen var den religion som i hög utsträckning stort dominerade både skolklimatet och människor i samhället. Även fast det isländska samhället vill ge ett intryck av att vara ett öppet och tolerant samhälle så har det varit långsamt för exempelvis homosexuella att bli accepterade av kyrkan och kyrkan verkar vara den som dominerar stort. Stat och kyrka har inte skiljts åt och åttio procent av den isländska befolkningen tillhör den evangelisk-lutherska statskyrkan. Mellan 80-90 procent av de unga konfirmerar sig i Island, detta är många (Gunnarsson, 2008, s.17). På lekskolan där jag arbetade kom det regelbundet en präst och hälsade på, prästen talade då om Jesus och det sjöngs psalmer och så vidare. Detta kändes som väldigt ovant för mig och jag minns att jag reagerade över detta. När jag denna gång kom till Island för att skriva min uppsats så hade landet skakats av en del sexskandaler både inom den statliga kyrkan och i ett annat trossamfund som heter Krosinn, så det var nu mycket pågående debatt om detta. Dessa skandaler tror jag också har påverkat samhällets inställning till kristendomen och religion. Island fick även en ny skollag 2008 men det är fortfarande den ”gamla” läroplanen som används som skrevs utifrån skollagen som kom 1999. När jag började söka på Internet om ämnet religion och skola i Island stötte jag också på diskussioner och reaktioner som kommit från föräldrar där de reagerat över vissa av skolans handlanden. Det som nämndes var bland annat att föräldrar reagerat på att skolan haft konfirmationsundervisning och konfirmationsläger under skoltid samt att skolan besökt kyrkan och delat ut biblar etc. Till följd av dessa klagomål hade det även formulerats en mängd guidelines i ett förslag från motsvarigheten till Island humanistiska organisation Sidmennt och dessa guidelines var det också mycket livlig debatt om när jag nu anlände.

När jag sedan läste religion här i Sverige på Universitetet för att i framtiden kunna bli behörig lärare i ämnet så märkte jag att undervisningen även här var dominerad av kristendom. Och visst är det så att det som jag senare kommer undervisa mina elever om är det som jag har kunskaper i, vilket naturligtvis är kristendom. Jag började fundera över vilka effekter detta får för våra barn i skolorna. I Island börjar man att undervisa i religionskunskap eller ”Kristinfraedi, sidfraedi og truarbragdfaedi” som ämnet heter i årskurs ett.

Denna uppsats kommer dock inte vara någon jämförelse i ämnet religionskunskap mellan Sverige och Island, den undersöker snarare hur ämnet ser ut i Island och varför det ser ut som det gör idag och ungas inställning och attityder gentemot det. Men med denna inledning så vill jag försöka förklara varför jag såg ett intresse av att göra min uppsats. Jag tror vidare att jag säkerligen har en förförståelse i ämnet, hur mycket jag än försöker så bär jag med mig min bild av hur det exempelvis fungerar här i Sverige, så helt neutral är nog svårt att bli. Men jag tror ändå att jag genom att intervjua så många som jag gjorde hade möjlighet att få en så klar

och objektiv bild av hur det är som möjligt. Jag märkte också att det nästan inte är någon tidigare forskning gjord alls inom ämnet religion i Island. Därför finns troligtvis ett intresse över att kartlägga ungas attityd gentemot skolans religionsundervisning och klargöra hur den idag ser ut.

2. Syfte och frågeställningar

Uppsatsen syfte är att beskriva och analysera hur religionsämnet konstrueras i Island. Det som kommer att undersökas är hur och varför ämnet ser ut som det gör idag samt undersöka rektor, lärare och elevers attityder till intryck av ämnet.

1. Hur konstrueras religionsundervisningen inom den isländska grundskolan?
2. Hur talar rektor, lärare och elever om ämnet religionskunskap i Island och vilka attityder visas?

3. Teoretisk ram och forskningsöversikt

3.1 Inledning

Dagens samhälle omnämns som ”mångkulturellt och postmodernt” och kanske är det huvudsakligen på grund av fyra faktorer, globalisering, internationalisering, mångkulturalisering och individualisering (Lorentz & Bergstedt, 2006). Detta ställer krav på att skolan ska möta det ständigt föränderliga samhället. Den värld vi människor lever i är socialt konstruerad av oss, samhället vi lever i tas för givet, sant och objektivt på grund av att det är inlärt av oss under uppväxten. Geels och Wikström (2006, s.62) talar om att det första steget i barnets socialiseringsprocess uppstår under tidig barndom och den andra socialiseringen är i skolan och den benämns som den ”sekundära socialisationen”. I samhället möts vi ständigt av ett flöde av information och det är dessa som ger en mall för hur vi uppfattar samhällets normer. I ett homogent samhälle utmanas troligtvis denna norm minimalt på grund av att man aldrig ser eller upplever något man kan jämföra med eller några skillnader. Hur ska man veta att rött är rött om man aldrig får se andra färger?

Skolan är ett ställe där våra barn och ungdomar spendera mycket tid och vi vet att de där formas och får en mall över vad samhället har för normer. Därför behöver skolan formas och arrangeras så den kan möta dessa krav. Skolans läroplaner finns där som hjälp för att i förväg specificera vad vi söker efter och hur vi ska finna det. Behovet av läroplaner kan antas ha uppstått i samband med att uppfostran och undervisning separerades från imitationsläring i dagligt liv. Det skapades arbetsdelning, vissa personer behövdes för att livsnödvändigheter vissa andra producera tjänster. När undervisning och uppfostran lyfts ur det dagliga och förflyttas till särskilda för syftet utvalda hus skapas behovet av reglerad verksamhet (Linde, 2000, s. 19).

3.2 Teoretisk ram: Läroplansteori

Läroplansteori handlar om hur ett ämne blir ett ämne och vad det ämnet ska innehålla. Nohagen (www.sp.lhs.se) säger: "Läroplansteori i vid mening handlar om vad som uppstår som innehåll och lärostoff i skolverksamheten och vad det är som avgör vilken av all världens kunskap och lärande som blir den giltiga". John Kerr (i Smith, 1996, s.1) definierar läroplansteori som: "Allt lärande som är planerat och guidat av skolan, vare sig det är utfört i grupper eller individuellt, innanför eller utanför skolan". Även Lawrence Stenhouse ger en definition på ämnet och han föreslår att läroplanen är som ett recept i matlagning, han säger: "En läroplan är ett försök att kommunicera de viktigaste principerna och dragen av ett utbildningsförslag i sådan form så att det är öppet för kritisk granskning och kapabel till effektiv översättning till praktik" (i Smith, 1996, s.7).

Goodson (1994, s.16) menar i sin bok att skolans läroplan är en "social artefakt", utformad av och gjord för mänskligt syfte. En stor del av den mest viktiga lärdomen med vetenskaplig noggrannhet om läroplansforskning utfördes under 1960 och tidigt 1970 tal. Speciellt läroplansforskning som en social konstruktion utvecklades då och klassrummet sågs som centrum där det hände. Den skriva läroplanen är det synliga och publika intyget på utvalda motiveringar och legitimerad retorik beskriven för skolgången.

Lärande är planerat och det som vi söker efter att uppnå och hur vi ska nå det måste vara specificerat i förväg. Smiths text (Smith, 1996, s.2) visar fyra olika sätt att närma sig studiet av läroplaner på:

1. läroplan som en kropp av kunskap som ska överföras.
2. läroplan som ett försök att uppnå speciella slutresultat eller produkt hos eleven.
3. läroplan som en process.
4. läroplan som vedertaget bruk eller allmänt bruk.

I det första sättet ses kunskap som något som överförs eller levereras till eleven med hjälp av de mest effektiva sätten som kan hittas. I det andra sättet ses läroplanen som en produkt. De flesta modeller vi har idag är skrivna och formulerade med fokus på produkten. Mål är satta, en plan uppskissad och överförd och ut kommer den färdiga produkten. Läroplan som en process handlar om att det är en interaktion mellan lärare och elev och elev och kunskap alltså, läroplanen är det som sker i klassrummet. Det fjärde sättet, att se läroplanen som vedertaget bruk kan ses som en utveckling av process sättet som tidigare nämndes. Det är en process som både lärare och elev genom dialog konfronterar.

Läroplansforskning har setts som ett svar på samhälleliga krav (Linde, 2000). Fram till och med mitten av 1960- talet dominerades synsättet av värdeinriktade spekulationer, vad som kan vara "gott" att veta och från 60-talets mitt och framåt har läroplansteorin mera varit empiriskt förankrad. Med detta menas att innehållet påverkats av andra faktorer än föreskrifter och fokus riktas mot det verkliga innehållet, undervisningen och vilka faktorer som påverkar den. Man studerar även hur innehåll och undervisningsförlopp påverkas av varandra. I denna forskning har fokus legat på ämnes-, samhälls-, lärar-, läroboksfokus samt undervisningsprocessen, och ramfaktorteorier. Enligt Linde (2000, s.37) så finns i alla skolor i alla samhällen en förmedling av värden och det finns fem grundläggande principer för val av innehåll i undervisningen. Dessa fem är:

1. Klassisk läroplanskod

2. Realistisk läroplanskod
3. Moralisk läroplanskod
4. Utilistisk läroplanskod
5. Aristokratisk läroplanskod

Det första exemplet syftar till daning och bildning samt att förädla människan till ett ideal. Den realistiska läroplanskoden vill gynna en vetenskaplig förståelse av världen medan den moraliska koden syftar till att ingjuta en viss given moral och lojalitet i samhällets medborgare. Utilistisk läroplanskod, eller nyttokoden som den också kallas, vill att skolan ska förbereda för praktiska uppgifter exempel på detta är yrkesinriktade linjer. I bland annat engelska internatskolor exemplifieras aristokratisk läroplanskod, här särskiljs eleverna genom manér och språk snarare än genom utbildning.

Frykman (i Linde, 2000, s.40) talar om att skolan inte fostrar till att du ska bli ”något” utan till ”någon”, skolan ska totalisera eleven och dennes personliga tillväxt istället för att begränsa den. Frykman problematiserar vidare de progressivistiska trossatserna genom att ställa kritiska frågor. Enligt progressivismen ska ämnen integreras i helheter, elever ska vara aktiva och söka kunskap och lärarna vägleda dem. Samhället vi nu lever i förändras och samhället är nu präglad av globalisering och informations- och kommunikationsteknik. Linde (2000) beskriver det som att skolans betydelse för fostran och ge kunskap har minskat till förmån för modern media, exempelvis musikgrupper och resor. Även faktum att vi är mobila på grund av inbördeskrig och flyktingströmmar problematiserar och förändrar skolans och samhällets uppgift. Samhället är inte längre homogent. Men även fast vi vill planer och försöka bestämma så kan vi inte förutbestämma allt som i framtiden kommer att ske. Läroplaner är dock ett försök att planera och bestämma över framtiden men de förändras ständigt genom tillägg och fråndrag.

Det finns även andra faktorer som har inflytande på skolans utformning. Läraren har en viktig roll i bestämmandet över vad som skolans undervisning kommer att innehålla. Även fast läraren har skolböcker så kan han vara selektiv i utnyttjandet av dem. Han kan välja att ta bort delar eller lägga till material. ”Läraren är huvudaktören i transformeringen av läroplanen och de som utformar sin uppgift enligt vad de vill, vad de anser förväntas, vad de kan och vilka yttre faktorer som gäller” (Linde, 2000, s.56). Linde menar vidare att ämnes traditioner också är styrande och inflytelserika faktorer. Ämnets utformning kan ha en historisk förklaring och en tidigare formad tradition. Även läraren som individ påverkar på grund av att de mer eller mindre har frihet att tolka läroplanen i det ämne han undervisar i. Undervisningen påverkas också av ramfaktorer som till exempel resurser, tidsåtgång, elevsammansättningar och så vidare. I ämnen som är starkt styrda som exempelvis matematik så verkar läroplanen starkt men i paradigmatiska ämnen så tenderar lärarna mer att identifiera sig själv med ämnet (Linde, 2000, s.57). Lärarna här kanske sinsemellan ger skilda tolkningar av samma föreskrivna läroplan. Deras egen historia och skolgång kan återspeglas i stoffurvalet de väljer att göra. Skolan är inget av Gud eller naturen givet utan något av människor konstruerat och är ett slags sociala konstruktioner där mänskligt handlande sker (Linde, 2000, s.58).

Något som ytterligare påverkar undervisningen är klassrumsspråket. I klassrummet ställer läraren frågor och han förväntar sig sedan svar. Forskning visar att läraren i klassrummet talar två tredjedelar av tiden och eleverna en tredjedel (Linde, 2000, s.65). Det finns alltså i klassrummen speciella mönster för interaktion, frågor, svar och reaktioner på svar. Detta kan naturligtvis variera från land till land och situation till situation men generellt ser det ut på detta sätt. Förr i Sverige hade vi katekesundervisning och syftet var att skola eleverna i den

Lutherska läran. Paralleller kan dras till vissa stater i Afrika som vill skapa en national stat där medborgarna känner sig tillhöriga. Läraren läser exempelvis i en text och eleverna repeterar sedan detta. Frågan är då vad egentligen eleverna har lärt sig förutom att repetera. Men fostran och syftet var ändå att föra ut ett speciellt budskap och läraren fungerar som ett språkrör för att dela ut budskapet. Linde (2000) diskuterar vidare om man kan spränga dessa strikta ramar på något sätt. Han menar att det är viktigt att lärarna har pedagogisk kunskap och en god nivå av ämneskunnande. För att spränga ramarna som Linde (2000) skriver om det, kan skolan och lärarna istället för repetition och inpränta välja att exempelvis arbeta med grupparbeten och inlämningsuppgifter. På detta sätt får eleverna själva utveckla och sätta ord på sina egna tankar och idéer och får samtidigt ett större inflytande. Skolans uppdrag är att fostra och nationen bestämmer vilken fostran de unga ska få. Sunden (www.hdl.handle.net) menar att tretton år eller mer av organiserad skolgång naturligtvis påverkar eleven och ger konsekvenser. Han menar att det finns en tanke med skolan och att de som bestämmer över skolan har funderat på vad de vill skolan ska resultera i.

3.3 Islands skollag, läro- och kursplan

Nedan följer en beskrivning över hur skolan är utformad och hur det ser ut i den isländska grundskolan. Island är idag en republik med totalt 318,200 invånare (www.statice.is). Landet har en lång historia och den tar sin början under 700-talet Vt. när de första människorna bosatte sig där. Dessa första bosättare var irländska munkar och de gav sig så småningom iväg när folk ifrån Skandinavien började kolonisera ön 870-930. Denna kolonisering avslutades år 930 samma år som Alltinget bildades. Alltinget var en stor domstol som sköttes av de så kallade godarna som inte bara var de högsta hövdingarna utan fungerade också som asagudarnas präster. Hedendom övergavs för kristendom år 1000 och historien berättar att detta skedde under relativt fredliga former. Men denna omvändelse skedde på grund av order ifrån Norges kung Olav som annars hotat att förfölja, plåga och mörda islänningar boende i Norge som inte konverterade. Norge och Island bildade 1262 en union och genom bildandet av Kalmarunionen 1397 kom Norge liksom Island under danskt styre. Detta fortsatte för Islands del ända fram till 1904 då ett självstyre inleddes. 1918 fick Island självständighet men fortfarande i union med Danmark. Den 17 juni 1944 löpte Islands unionsavtal med Danmark ut och de utropade sig då till republik. Den katolska tron behöll sin starka ställning ända in på 1500-talet. Det första tecknet på reformation i Island var en predikan som hölls av Jon Einarsson i Skáholts kyrka omkring 1530. De sagor som idag finns bevarade skrevs mestadels under tiden efter att Island hade kristnats mellan 12-1300-talet. Munkarna kom med skrivkonsten till Island och när de hörde sagorna berättas så skrev de ned dem. Dessa böcker fungerar idag för oss som en viktig källa till hur det gick till när bland annat Island kristnades (Källa: Njals museum och *Njals saga*, 2007).

Island fick sin första skollag 1907 och fram till dess hade kyrkan helt tagit sig an undervisningen i skolorna. Men trots denna nya lag så räknades kristendomskunskapen som en kyrkans undervisning, skolan skulle fortfarande undervisa det som kyrkan sade. Ända fram till 1926 så var den kristna utbildningen identifierad som en del av kyrkans utbildning. Mellan 1907 och 1926 så var det katekes undervisning och lärandet baserades på den Lutherska tron. Efter 1926 års lagstiftning så formulerades det att skolan skulle undervisa i bibelhistoria och så förblev det fram till 1976 (Källa: intervju Pálsson 2010-11-19).

Angående läroplanen säger Gunnarsson, en av informanterna för detta arbete, att den utformas av en avdelning inom utbildningsdepartementet. Vanligtvis bildas då arbetsgrupper med

representanter som tar hand om utformandet av läro- och kursplan. Dessa grupper består av representanter ifrån utbildningsdepartementet, specialister inom läroplansteori, universitetslärare från lärarutbildningen, skolförestandare och lärare. Det skiljer inte så mycket mellan läroplanen som kom 1999 och 2006, men nu kommer alltså en ny läroplan som baseras på den nya skollagen som kom 2008 (Källa: Personlig kommunikation, Gunnarsson, 2010-12-08).

Enligt skollagen som skrevs 2008 ska skolan istället för att grundas på kristen etik nu grundas på det isländska kristna kulturarvet. Skolans uppdrag tillsammans med hemmen är att stötta eleverna så att de känner delaktiga i det demokratiska samhället som ständigt förändras. Arbetsmetoderna i grundskolan ska baseras på tolerans, kärlek och det isländska kristna kulturarvet. Lagen nämner bland annat att skolan ska möta alla olika elever och undvika diskriminering på grund av ursprung, tro och kön. Skolan ska motivera eleverna att bli ansvarsfulla och självständiga medborgare (www.althingi.is s.6).

Den nationella läroplanen som fortfarande gäller är inte baserad på skollagen som kom 2008 men den säger att skolan ska förbereda varje elev för livslångt lärande och lära eleven att känna igen och uttrycka sina egna känslor(www.menntamalaraduneyti.is s.18). Detta samtidigt som de respekterar andras känslor och deras uttryck, oavsett ursprung, kön, hemvist, religion eller handikapp. Utbildningen ska uppmuntra tolerans, respekt för andra och miljön.

Compulsory schools should also strengthen the capacity for sound judgement, tolerance, Christian charity and values (www.menntamalaraduneyti.is s.16).

Skolsystemet ska vara flexibelt så det kan möta och anpassa sig efter samhällets föränderliga krav. Skolan ska enligt läroplanen välkomna alla barn oavsett deras psykiska och mentala kapacitet, deras sociala och känslomässiga situation eller språkliga utveckling, skolan är skyldig att utbilda alla barn effektivt. Läroplanen nämner också vikten av att skolan ska samarbetet med hemmet, förbereda eleven för deras framtida arbetsliv, familjeliv och socialt liv. Skolan ska stärka elevens moraliska medvetenhet och ansvarsfulla beteende.

School working practices should be characterised by the values of democratic co-operation, Christian ethics and tolerance. The principal values of democratic co-operation are: the equal worth of all people, respect for individuals and solidarity. The principal values of Christian ethics, which the school should still be guided by are: responsibility, concern for others and desire for conciliation. Tolerance is linked to democracy and Christian ethics and is based on the same premises (www.menntamalaraduneyti.is s.19).

Den läroplan som fortfarande används skrevs 2006, en ny läroplan som är anpassad efter den nya skollagen kommer troligtvis efter årsskiftet 10/11.

Enligt kursplanen för ”Kristinfrædi, sidfrædi og trúarbragdafrædi” (Adalnámskrá grunnskóla- Kristinfrædi, sidfrædi og trúarbragdafrædi, 2007) som ämnet heter i Island så ska ämnet i första hand utbilda eleverna i kristendom, andra hand i etik och i tredje hand i de största religionerna i världen. Kursplanen säger att vi inte kan blunda för att vi i grunden är kristna och att detta är inbyggt i oss. Det som ska influera skolans arbete är enligt kursplanen: Demokratiskt samarbete, kristen etik och tolerans och på detta sätt stärks respekten och förståelsen genom kommunikation mellan individer och nationer med olika livsåskådningar.

Det isländska samhället har kristna rötter och dessa ska skolans uppdrag vara att föra vidare. Skolan ska vara upplyst av demokratiskt samarbete och öka respekten mellan individer och nationer med olika motton. Kristen etik tillsammans med tolerans och demokrati ska forma skolans praxis och det är kristendomsundervisningens ansvar att ta hand om detta så att elever blir mogna att möta olika etiska dilemman (Adalnámskrá grunnskóla- Kristinfraedi, sidfraedi og trúarbragdafraedi, 2007).

Den isländska humanistorganisationen som heter *Sidmennt* intervjuades för att kunna få en annan syn på relationen religion och skola. Sidmennt ger en bild av hur de anser det ser ut på grundskolorna i Island idag och hur de anser att det borde se ut. De arbetar med att erbjuda bland annat sekulariserade ceremonier som exempelvis civil konfirmation. De arbetar också för att få bort indoktrineringen av barn från skolsystemet som de anser har pågått en lång tid nu. De säger att: ”skolan ska vara en fredad plats för alla barn oavsett religion, den ska inte vara diskriminerande och tvinga barn till vara deltagande i en enda religion när det i själva verket är 25 olika religioner i Island och 19 % av befolkningen inte har någon religion alls”. Sidmennt tror att kyrka och stat snart kommer att skiljas åt. Sen 1995 har det gjorts undersökningar som visar att 63 % vill separera kyrka och stat och 70 % av kyrkans medlemmar vill också se en separation. Hope och Bjarni som arbetar på Sidmennt tror att folk i Island på ett personligt plan är mycket sekulariserade. De berättar att de har ett skämt om detta (Källa: intervju, Sidmennt, 2010-11-29): Hur ofta besöker en islänning kyrkan? Jo, fyra gånger och två av dessa gånger måste de bäras in. De säger att:

Bara 8 % regelbundet besöker kyrkan och även fast cirka 80 % är medlemmar så svarar de flesta nej på dogma frågor som om de exempelvis tror på jungfru födseln, treenigheten arvsynden och så vidare. Människor i samhället är medlemmar i statskyrkan bara för att de automatiskt föds in i den. Samhället är mångkulturellt med 20 % immigranter ändå säger en del att Island håller på att bli mångkulturell och biskopen är emot ett mångkulturellt samhälle.

Sidmennt anser att barn i skolan ska få vara ifred ifrån religiösa organisationer och detta gäller även dem själva. De frågar inte själva om de får komma till skolan och in i klassrummen. Det samarbete de har med skolan är genom att de ofta får klagomål ifrån barns föräldrar som har reagerat bland annat mot den religiösa indoktrineringen inom skolan. De flesta klagomålen handlar om att präster kommer till skolan, att klasser besöker kyrkan och ber, samt att konfirmationsläger utförs under skoltid. De barn som inte konfirmeras eller vill delta i böner och så vidare lämnas ensamma utan något att göra och detta har det varit mycket reaktioner emot. Föräldrar känner också att om de klagar till skolan så tas helt enkelt eleven ut ifrån undervisningen och får sitta i korridoren. Detta leder till att eleven känner sig utpekad och diskriminerad och kanske blir retad. Sidmennt undrar varför inte konfirmationen kan utföras efter skoltid som det exempelvis är i andra nordiska länder. Sidmennt är dock inte emot kristendomsundervisning och vill inte få bort ämnet från skolan men de anser att kristendomen har för mycket plats i läroplanen och att detta måste förändras. Dessa faktorer har Sidmennt arbetat för i tjugo år och nu börjar det hända saker. På grund av dessa faktorer har Sidmennt sett att rektorer, lärare och föräldrar har haft ett behov av så kallat ”guidelines”. I november 2010 lade Sidmennt tillsammans med organisationen för mänskliga rättigheter fram ett förslag. Dessa guidelines var till för minoriteten och för att föräldrar ska ha någonstans de kan vända sig till när de har klagomål. Enligt Sidmennt och Bjarni är reaktionerna positiva till detta förslag, skolan och dess personal ber om guidelines. ”Visst finns det vissa som är emot men majoriteten är för”, säger Bjarni. Förslaget består i att skolan inte ska besöka religiösa organisationer, inte dela ut religiös litteratur på skolan, inte ta emot religiösa besök på skoltid

och att konfirmationen ska skötas efter skoltid. Skolan ska helt enkelt vara en religiöst fredad zon. Vad säger Sidmennt om Island skollag och läroplan? I över tjugo år har Sidmennt talat om mer universella normer, respekt och demokrati och därför är de positiva till den nya läroplanen som nu kommer och skollagen som skrevs 2008. "Först nu lyser dessa värderingar igenom läroplanen och människor börjar tala i dessa termer", säger de. Den nya skollagen och läroplanen säger att skolan istället för att vila på kristen etik ska vila på det isländska kristna kulturarvet. Denna benämning anser de vara "vidare" och den nya läroplanen är mer influerad av universella värden, kritiskt tänkande och universell etik. Något som de också finner positivt är att ämnet nu byter namn, istället för att heta Kristendoms-kunskap, etik och religionskunskap så ska ämnet heta Jämförbar religion, kristendom och etik. Hope säger att med den gamla läroplanen har det varit många lärare som vägrat undervisa i religionsämnet just för att de inte gillade hur ämnet presenterades i läroplanen och en del skolor undervisade inte ens i ämnet. Men nu med den nya läroplanen och förslaget som lades fram i november så ska det förhoppningsvis bli enklare. Det är dock inte alla som gillar förslaget och dess guidelines. Representanter från kyrkan anser att det är helt "galt", att det är fundamentalistiskt och föreningen för religionslärare anser att dessa guidelines tar bort förtroendet för lärarnas egen kapacitet att undervisa i ämnet. Kyrkan menar att Sidmennt vid utformandet av förslaget varken har samarbetat med skolan, kyrkan eller föräldrar medan Sidmennt själva hävdar att representanter från kyrkan var med när förslaget utformades. Sidmennt menar att dessa guidelines är emot att präster besöker skolan, att skolan besöker religiösa organisationer och att det delas ut religiös litteratur på skoltid, inte för att ta bort kristendomen ifrån samhället. Det återstår att se om förslaget med dessa guidelines kommer att gå igenom, men Sidmennt tror med all säkerhet att det kommer att göra det.

I Sidmennts redogörelse för förslaget med guidelines framkommer dessa uppgifter:

- 78% av lekskolorna i Island har varit på besök i kyrkan.
- I 31% av lekskolorna kommer präster på besök. Vid dessa tillfällen bes böner och sjungs psalmer.
- Vid jul sjunger 62% av lekskolorna kristna sånger, 40% berättar kristna berättelser och 67% berättar om Jesu födelse.
- 57% av lekskolorna får upplysningar ifrån kyrkan.
- 11% av lekskolorna introducerar andra religioner.
- 82% av grundskolorna har varit på besök i kyrkan.
- I 13% av grundskolorna kommer prästen på besök.
- 63% av grundskolorna berättar kristna berättelser, 66% sjunger kristna sånger vid jul. I 76% av skolorna berättar om Kristi födelse.
- I 65% av grundskolorna hänger kyrkan upp information.
- I 95% av grundskolorna är andra religioner presenterade

(Källa: Personlig kommunikation, Gunnarsson, 2010-11-27)

3.4 Sammanfattning

Världen vi människor lever i är alltså socialt konstruerad av oss och samhället vi lever i tar vi för givet och sant. Läroplanen är av människor konstruerad och till för människor och ett försök till att kontrollera skolans undervisning. Som kan konstateras finns idag religionsämnet i grundskolans undervisning i Island. Från att ha varit en kyrkans uppgift har det precis som i Sverige gått mot en utveckling där det mer blivit en skolans angelägenhet att undervisa i ämnet. Grundskolans nationella läroplan präglas av demokrati, tolerans och allas lika värde men den nämner också vikten av att undervisa i kristen anda det gör även kursplanen för religionsämnet.

3.5 Forskningsöversikt

Inte mycket tidigare forskning är gjord inom ämnet religion och skola i Island. Men två stora studier finns och de är skrivna av Sigurdur Pálsson *Kirkja og skóli á 20. öld* (2008) samt Gunnar J Gunnarsson *I dont believe the meaning of life is all that profound* (2008).

Pálsson är nu pensionär men han har under sin verksamma tid arbetat som både präst och lärare i Reykjavik. Han säger (Källa: intervju, Pálsson, 2010-11-19) att han ända sen han var med och utformade läroplanen 1976 har följt utvecklingen i religionsundervisningen i de nordiska länderna. Sin studie började han systematiskt arbeta med 2002 och arbetade sedan med den i cirka fem år. Denna studie, *Kirkja og skóli á 20. öld*, är en undersökning av kristen utbildning och utbildning om andra religioner än kristendom i Island under 1900-talet i jämförelse med Danmark, Norge och Sverige. Huvudsakligen studerade han skolan från att till att börja med var en kyrkans uppgift till att skolan blev en sekulär institution. Han studerade skolans mål i lagstiftningen och deras förändringar under århundradet samt hur den kristna utbildningen utvecklades från att vara konfessionell till mer opartisk. Studien omfattar också när skolan började utbilda om andra religioner än kristendomen i nordiska länderna.

Utbildning i andra religioner än kristendomen startade i Sverige 1962 men 1976 i Island och var då endast som ett frivilligt alternativ. Pálsson säger vidare att det generellt har varit väldigt få diskussioner om ämnet och läroplanerna i Alltinget, eller riksdagen i Island. Ändå syns nästan alltid i alla nordiska länder en reaktion så fort en ny skollag eller läroplan ska skrivas. Då blossar en livlig debatt upp där vänstern generellt vill minska eller ta bort ämnet medan högern vill motsatsen.

Gunnarssons studie (2008) är framför allt en studie som handlar om ungdomars reflektioner och attityder omkring existentiella frågor i Island. Gunnarsson beskriver den Lutherska kyrkans position i det isländska samhället som stark, fastän medlemskapet de senaste 20 åren har sjunkit från 93 % till nu 81 %. En stor majoritet av unga har konfirmerat sig och många är delaktiga i kyrkans barn- och ungdomsaktiviteter trots att de flesta, 1-2 år efter konfirmeringen inte längre är aktiva. Den kristna kunskapen har representerat den största delen av religiös utbildning och i ett homogent samhälle orsakar inte detta något större problem. Men med ökad sekularisering, pluralitet och religiösa olikheter har situationen förändrats. Religionsämnets ställning och innehåll baseras främst på inflytande från kristendomen, isländsk kultur och samhälle och på det faktum att den största delen av samhället är kristna. Mellan 1997 till 1999 gjordes en undersökning gällande ungas uppfattningar och utövande av sin religion. Undersökningen visade att barn och unga i Island

är mer religiösa eller religiöst aktiva än till exempel vad som har setts i Danmark, Norge och Sverige. Enligt en Gallup undersökning gjord 2004 sade 70 % att de ansåg sig själv vara religiösa och i samma undersökning framkom att hela 86 % lärde sig böner hemma när de var små. Gunnarsson drar slutsatsen att det verkar som om ungdomar i Island är mindre sekulariserade och mer intresserade av religion och mer intresserade av religiösa frågor än ungdomar i de andra nordiska länderna.

Religion fyller olika funktioner och roller i dagens samhälle och på grund av olika faktorer förändras dessa med tiden. Davie (1994, s.2) ställer sig i sin bok frågan: "Why is it, for example, that the majority of British people- in common with many other Europeans- persist in believing, but see no need to participate with even minimal regularity in their religious institutions"? De medlemmar som kyrkan främst attraherar beskriver författaren som äldre konservativa kvinnor. Människor benämner det ofta som om de tror på en sorts Gud men att de inte närmare kan förklara vad de menar med detta. Frågan uppkommer vad det då innebär att vara religiös? Kanske kan man vara religiös utan att vara del av en institutionell religion. Davie (1994, s.74-75) talar om den ökande icke- institutionella dimensionen av religion som exempelvis privatiserad religion, folketro, civil religion etc. "Religious beliefs have moved quite far from the orthodox church position and its really much closer to what would normally be called superstition" (Abercrombie et al. 1970:124 i Davies 1994, s.79). Frågan blir i vårt föränderliga samhälle vilken funktion religion har och om nu religion gör något för samhället vad kommer då hända om religionens roll förändras? Davie myntar i sin bok begreppet, "believing without belonging". Människan har ett spirituellt behov och anser sig tro på "en sorts Gud" men sällan besöker sin religions institution.

4. Metod, etikavsnitt och genomförande

För att kunna besvara arbetets syfte och frågeställningar har jag använt mig av Kvale och Brinkmanns bok *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2009) samt *Fallstudien som forskningsmetod* skriven av Merriam (2009). Jag har gjort ett flertal kvalitativa forskningsintervjuer med i ämnet insatta informanter samt använt mig av en mängd litteratur inom ämnet. Kvale (2009) skiljer i sin bok, kvantitativa och kvalitativa intervjuer. I en kvalitativ forskningsintervju är syftet att intervjun ska vara en process som skapas mellan den intervjuade och intervjuaren. Kvale beskriver det som att det i intervjun produceras kunskap socialt i samspel mellan de båda parterna. Kvale och Brinkmann (2009, s.64) använder sig av två olika metaforer när han talar om intervjuaren, malmletarmetaforen och resenärmetaforen.

I *resenärmetaforen* är intervjuaren en resenär på väg till ett avlägset land och en berättelse som ska förtäljas vid hemkomsten. Intervjuaren-resenären vandrar genom landskapet och inleder samtal med de personer han träffar på. Han utforskar landets många regioner, strövar fritt omkring, i okänt territorium eller efter en karta. Intervjuaren-resenären vandrar runt med de lokala invånarna, ställer frågor och uppmuntrar dem att berätta sina egna historier om sin livsvärld, *samtalar* med dem, i den ursprungliga latinska innebörden av konversera: "vandra tillsammans med.

Jag betraktar intervjun i arbetet som en resenärsmetafor där jag for till Island för att genom frågor och samtal undersöka och söka svar. Genom de kvalitativa intervjuerna fick jag

relevant kunskap om och blev insatt i de tidigare studierna som hade gjorts i ämnet i Island samt fick information om vad som präglat och format ämnet den senaste tiden. Jag fick också genom intervju med rektor och lärare svar på frågan om vad de har för inställning gentemot ämnet religion.

Vid kvantitativa intervjuer formulerar man enkäter och mäter frekvenser, fakta ska vara objektiva och samma undersökning ska kunna göras om exakt likadant. Detta redovisas sedan bland annat i tabellform och med hjälp av siffror. Eleverna som undersöktes i uppsatsen fick svara på en standardiserad enkätintervju detta på grund av att jag ville ha elevernas syn gentemot religionsämnet samt för att tyngdpunkten skulle ligga på elevernas synsätt och attityder.

Ett frågeformulär bör vara etiskt tilltalande och se professionellt ut. Det bör också vara ordning och reda, med detta menas bland annat att det bör vara fungerande numrering och klar åtskillnad mellan frågorna. Frågeformuläret ska också ge intryck av att vara systematiskt och väl genomtänkt (Esaïasson, 2007, s.271). Det kan vara komplicerat att formulera frågor till en enkätundersökning, två näst intill likalydande frågor kan ge upphov till påtagligt olika svar. Ibland kan det räcka med att byta ut ett ord mot ett annat eller förstärka frågorna med ord för att respondenten ska välja ett visst svarsalternativ. Svarsmönstret är känsligt för frågeformuleringarna och den som med hjälp av ”skruvad” frågeformulering försöker pressa fram ett visst svar ägnar sig inte åt forskning utan istället åt ohederlig opinionsmanipulation (Esaïasson, 2007, s.273-74). Dessa faktorer behöver författare eller skribent vara medveten om när han eller hon formulerar och utvecklar sin studie.

4.1 Etikavsnitt

Forskning ska enligt forskningsetiska principer inriktas på väsentliga frågor och innehålla hög kvalitet. Samtidigt ska samhällets medborgare skyddas mot otillbörlig insyn i till exempel deras livsförhållanden. Sammanfattningsvis kan fyra grundläggande krav konkretiseras och dessa är:

1. Informationskravet som innebär att forskaren skall informera de av forskning berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte.
2. Samtyckeskravet som innebär att deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan.
3. Konfidentialitetskravet innebär att uppgifter om alla i undersökningen ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifter skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.
4. Nyttjandekravet innebär att uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål.

(www.codex.vr.se)

Med anledning av dessa etiska principer kommer medverkande, liksom rektor, lärare och elever att förbli anonyma. Även intervjuad präst på Biskopstofan är under figurerat namn. Alla informanter har noggrant informerats och samtyckt till att delta i uppsatsen. Platser för intervjuer i arbetet kommer också att förbli konfidentiella.

4.2 Genomförande

Det första steget i arbetet var att finna informanter till mitt arbete. Det jag hade behov av var informanter som kunde hjälpa mig att finna litteratur och de kontakter jag behövde för att kunna utföra mina intervjuer. Urvalet av informanter som intervjuades grundade sig på att de hade kunskaper som var givande för mitt arbetes fortskridande. Efter detta tog jag via telefon eller mail kontakt med dessa och bestämde närmare tid för att möta dem för att planera utförligare. Jag har i arbetet genomfört både muntliga halvstrukturerade intervjuer och en större skriftlig enkät undersökning. Författare, rektor och lärare intervjuades muntligt medan eleverna besvarade en skriftlig frågeenkät. Enligt Merriam (2009) så finns det grundläggande metoder för att dokumentera informationen man får vid intervjuer. Jag har både använt mig av ljudbandsinspelning och antecknat under intervjuernas gång. På detta sätt anser jag att jag säkert har kunnat sammanställa all information korrekt. Så snart som möjlig efter intervjuerna har jag sedan lyssnat av dessa och sammanställt dem. Intervjuer och sökande efter litteratur och forskning skedde under en period på tre veckor under november till december 2010 i Island, Reykjavik.

Problem som begränsade arbetet var bland annat att den största och troligtvis viktigaste tidigare studien gjord i ämnet skola och kyrka, "Kirkja og skoli á 20. öld", var skriven på isländska. Min isländska är begränsad och jag tror att jag annars hade kunnat ha mer nytta av denna bok. Även skollagen samt kursplanen för religion var skriven på isländska. Vid första besöket på skolan träffade jag läraren och vi pratade om mitt upplägg med enkätintervju till eleverna och muntlig intervju med honom och rektor. Läraren trodde inte att det skulle vara några problem med att intervjua eleverna och att vi troligtvis inte behövde tillstånd från elevernas föräldrar för att genomföra detta. Detta visade sig dock inte stämma och det var lite mer komplicerat än så, skolan ville redan innan se alla frågor och föräldrarna skulle tillfrågas genom ett brev som jag skulle formulera till dem. Detta gjorde att allt drog ut lite på tiden. Det var också en utmaning att formulera frågorna till eleverna på så sätt att de på ett bra sätt kunde förstå dem och jag samtidigt få ut den information som jag behövde för min undersökning. Frågorna skrevs först på svenska sedan till engelska och till isländska, detta var en process som tog lång tid. Vid analyserandet och sammanställningen av elevernas enkäter visade det sig också att en del elever stavat väldigt slarvigt och varit otydliga vilket gjorde det svårt att läsa.

Validitet är enligt Esaiasson (2007, s.63) "kanske det svåraste och samtidigt mest centrala problemet för den empiriska samhällsvetenskapen". Detta beror på att forskningen arbetar med både ett teoretiskt och operativt språk. Frågor och problemformuleras på den teoretiska nivån medan undersökningar sker på den operationella nivån. Esaiasson definierar begreppet validitet på tre sätt:

1. överensstämmelse mellan teoretisk definition och operationell indikator
2. frånvaro av systematiska fel
3. att vi mäter det vi påstår vi mäter.

Definition 1 och 2 väljer Esaiasson att kalla begreppsvaliditet och den tredje väljer han att kalla för resultatvaliditet. Ett sätt att höja validiteten i sin undersökning är att redan vid utformandet av sina teorier börjar jämföra och återkoppla till tidigare forskning. Det som är viktigt är att det som man verkligen undersöker besvarar frågan som man har i sitt syfte och som ligger till grund för arbetet. Om man använder sig av mätinstrument som inte besvarar arbetets frågor så kan dess validitet börja ifrågasättas. För att kunna ha hög validitet i mitt

arbete var det viktigt att kunna referera syfte och frågeställningar till tidigare i ämnet utförd forskning.

5. Resultatredovisning

5.1 Inledning

Nedan följer en redovisning över de halvstrukturerade intervjuer som genomfördes. Samtalsguide för intervjuerna redovisas i bilagor längst bak i arbetet. Gudmundur Gudmundsson har under många år arbetat som präst och arbetar nu på Biskopstofan i Reykjavik. Magnús Magnússon är lärare på skolan där jag genomförde mina intervjuer och han har arbetat som lärare på grundskolan i totalt sju år, han har ingen utbildning i religionsämnet. Leif Leifsson är rektor på samma skola som Magnús och även han intervjuades. Samtliga namn är nu figurerade.

5.2. Intervju med Gudmundur Gudmundsson på Biskopstofan

Biskopstofan är evangelisk Lutherska kyrkans huvudkontor i Island och där har biskopen och kyrkorådet sitt kontor. I intervju med Gudmundsson på Biskopstofan säger han att deras arbete består av allt ifrån att utveckla program för konfirmander till att stötta skolans arbete vid exempelvis katastrofer och tragedier som dödsfall. Han anser dock att innan kyrkan på något sätt involverar sig i skolan så ska barnens föräldrar tillfrågas om de tycker att detta är ok. Han säger vidare att: ”skolor besöker ibland kyrkan men föräldrarna ska alltid tillfrågas först om de tycker att det är ok, kyrkan ska samarbeta med skolan på skolans villkor och skolan ska undervisa och kyrkan ska ta hand om tro”. I intervjun talar vi om den nya skollagen som kom 2008 och den anser Gudmundsson vara bra. ”Den är i överensstämmelse med tiden”, säger han. Det är nödvändigt att lära sig om sitt kulturarv men samtidigt så ska mänskliga rättigheter och olika livsåskådningar vara de viktigaste. Men han menar också att man inte kan sätta alla religioner på samma nivå eftersom kristendomen under så många år har varit den största och mest inflytelserika i Island. Hur ska man kunna veta något om och kunna förstå den isländska kulturen om man inte har någon undervisning och kunskap om kristendomen? För som Gudmundsson säger, ”kristendomen är nyckeln till att förstå den isländska kulturen” (Källa: intervju, Gudmundsson, 2010-12-02). Gudmundsson tror att det isländska samhället idag framför allt präglas av en spiritualitet och kyrkan sätter inte lika stor vikt på konfessionen som man tidigare gjorde. Idag tror många på någon sorts Gud eller högre makt och man deltar i kyrkan mest genom de kristna ceremonierna som dop, konfirmation, bröllop samt begravning. Det är många som ber tillsammans med sina barn och många konfirmerar sig på grund av att samhället är präglat av ritualer. ”Det är inte präglat av konfessionalism som exempelvis i Norge utan främst av spiritualitet och ritualer”, säger Gudmundsson. Han menar vidare: ”Jag skulle vilja uttrycka det som att människor istället för som författaren Davies (1994) säger, believing without belonging, nu believing without

participating, det sätt som människor deltar i kyrkan är främst genom de fyra största ceremonierna”. Vad anser han då om ungas inställning till religion. Han säger att de unga generellt är kritiska till religion, de är passiva i den perioden i livet men att detta förändras ju äldre de blir. De som blev vuxna under sextiotalet var kritiska då men nu när de är äldre så är religion ”aktuellt” igen.

5.3 Intervju med Magnús Magnusson lärare på intervjuad grundskola

Hur ser då religionsundervisningen ut i den isländska grundskolan? Magnús Magnusson beskriver skolan som han arbetar på som väldigt homogen med nästan inga invandrare alls och de flesta har samma religion (Källa: intervju, Magnusson, 2010-11-26). Skolan har de senaste åren vuxit mycket och har nu 665 elever fördelade mellan årskurs ett till tio. Han berättar att man börjar undervisa i religion redan i årskurs ett och att det mellan årskurs ett och fem nästan uteslutande handlar om kristendom och etik och moral utifrån den. I årskurs sex och sju läggs fokus mest på kristendomen och speciellt gamla testamentet men också en del på judendomen. Men i årskurs åtta så sätts kristendomen på jämställd plats med andra religioner som Islam, Hinduism och Buddhism och man undervisar lika mycket om alla religioner. I årskurs nio och tio har man på denna skola ingen religionsundervisning ”för det finns inte timmar för det”, säger Magnús. Detta kan dock variera från skola till skola. Ämnet planeras utifrån två terminer och de har nu 40 minuters lektioner varje vecka. Förr så undervisades ämnet mer koncentrerat, då hade de alla timmar under en period på sex veckor. Detta anser Magnús förde med sig att man kunde undervisa mer på ”djupet” i ämnet och han tyckte sig se att eleverna då var mer positivt inställda till ämnet än vad de nu är. Kanske blir ämnet för splittrat som det är nu med bara 40 minuter i veckan tror han. Annars uttrycker Magnús det som om eleverna speciellt i de lägre åldrarna är väldigt förtjusta i ämnet, de verkar tycka att etik och moral är intressant. I de lägre åldrarna handlar undervisningen i ämnet mycket om rätt och fel, vad skulle du göra om exempelvis detta hände dig, hur skulle du reagera i en sådan situation och så vidare. Magnús beskriver det som om man i de lägre åldrarna sätter på sig kristendomens glasögon för att sedan i de äldre åldrarna ta av sig dem och studera alla religioner mera neutralt. De äldre eleverna upplever han som mindre entusiastiska till ämnet och det tror han delvis kan bero på att undervisningen blir för splittrad med bara 40 minuter i veckan. Magnús anser precis som Sidmennt att unga i Island idag är mer sekulariserade, en del av hans tidigare elever beskriver han som väldigt antireligiösa, de är emot den isländska kyrkan och de vill inte gå med i karismatiska religiösa rörelser. Han tycker att religionsämnet är viktigt i skolan för det ger eleverna verktyg till jämförelse och det hjälper än att förstå sig själv. Han menar att du inte kan uppskatta dig själv och se på din egen tros värderingar utan att vara utsatt för andras värdesystem och synsätt. Magnús vill inte att ämnet bara ska handla om årtal och historia utan anser att det är viktigt att undervisa även om etik och moral och han hoppas inte att den nya läroplanen som nu kommer för med sig minskad undervisning i det. Skolan har den övergripande läroplanen och utvecklar utifrån den sin kursplan, kursplanen och kurslitteratur använder sig sen lärarna av när de sedan planerar sina lektioner.

5.4 Intervju med Leif Leifsson rektor på intervjuad grundskolan

Leif Leifsson, rektorn på samma skola som Magnús arbetar på tror att den nya läroplanen kommer att bli bra (Källa: intervju, Leifsson, 2010-12-01). Den gamla läroplanen som ännu

används fokuserar alldeles för mycket på kristendom och skolan skulle enligt den vara baserad på kristendom. Förslaget som nu ligger från Sidmennt och organisationen för mänskliga rättigheter med guidelines som tidigare redovisats tror han kommer att förändra detta. Det tar bara tid med förändringar säger han, men skolan och lärare måste tids nog förändra vad de undervisar i och om. Leif har inställningen att skolan ska undervisa om alla religioner, jämlikt och att det de senaste åren inte har varit så. Det har varit alldeles för mycket fokusering på kristendomen anser han. ”Vi lever idag i ett mångkulturellt samhälle och då borde undervisningen vara därefter”, säger han. Sigurdur Pálsson som tidigare nämnts anser också att kristendomen dominerar religionsundervisningen i Island. Detta håller även Sidmennt samt läraren och rektorn på den intervjuade skolan med om. Den läroplan som fortfarande gäller säger att skolan ska bygga på kristen moral och tolerans, kristendomen är det som i första hand ska läras ut(www.menntamalaraduneyti.is s.10). De anser också att kristendomen dominerar för att samhället har en så lång och stark kristen historia och bakgrund. Skolan Magnús och Leif arbetar på firar inga religiösa fester och högtider och de bjuder inte heller in präster och representanter från olika religiösa organisationer till skolan. Skolan har heller inte haft besök av så kallad skolpräster. Skolpräster var ett projekt som enligt Sidmennt startade 1991, då skulle präster komma till skolorna för att eleverna skulle kunna ha någon att tala med om de exempelvis hade problem. Sidmennt beskriver det som att Skolprästerna då gick in i klassrummen och uppmanade eleverna att komma och prata med dem. Dessa präster betalades av kyrkan så skolorna behövde inte betala för dyra psykologer. Men Sidmennt protesterade emot detta och det blev en mycket livlig debatt om detta och det ledde så småningom till att de nu har försvunnit. Leif tycker att Sidmennts nu kommande förslag med guidelines är bra för han anser inte att skolan och kyrkan ska mixas. ”Förslaget gör att kyrkan och religion nu är en familjeangelägenhet och inte skolans uppdrag, det blir föräldrarnas sak att själva bestämma över sina barns religiösa uppfostran. ”Det som tar tid är för lärarna att förändra vad de har gjort i många år”, säger han. ”En del av lärarna är inte glada över det nya förslaget men det är inte upp till dem att bestämma utan att handla utifrån den nya lagen och läroplanen”, säger Leif. Leif tycker att folk sätter in för mycket känslor i den senaste tidens pågående diskussioner. Han anser att du kan ha ett jobb och du kan också ha din egen religion men du mixar aldrig dessa med varandra.

5.5 Sammanfattning

De kvalitativa intervjuerna visar att unga människor i Island generellt kanske inte är så intresserade av religion och att de är kritiska emot detta. Gudmundsson på Biskopstofan menar att unga människor är kritiska mot religion och Magnús, läraren, intygar att tidigare elever han haft inte vill vara medlemmar i någon religion. Skolan i studien har mest varit influerad av religion och kristendom i religionsundervisningen och skolan verkar inte ha haft besök ifrån olika religiösa organisationer. De intervjuade talar också om att kristendomen dominerat religionsundervisningen och att om kyrkan skulle bli involverad så borde först elevernas föräldrar rådfrågas. Sigurdur Pálsson (2008) som skrev studien, *Kirkja og skóli á 20. öld*, som tidigare i arbetet redovisats menar att ett av de största problemen för skolan idag är att de som undervisar i religionsämnet inte behöver ha religionsutbildning, detta leder till att de inte har kunskaper om andra religioner än kristendomen. De har i stort sätt inte studerat religion sedan de själva konfirmerade sig. ”På detta sätt har det varit de senaste femton åren”, säger Pálsson. Läraren Magnús har inte heller studerat religion men han anser att det är viktigare att ha ett genuint intresse för ämnet, då söker man själv kunskap. Magnús tror ändå att det hade varit användbart för lärarna att få någon sorts fortutbildning eller kurser inom religionsämnet. Sawyer och Kamali (2006, s.47) säger att:

Den moderna utbildningens roll för skapandet av vikänsan och tillhörigheten till "en nation" med "en gemensam historia", "ett gemensamt språk", "en gemensam kultur", och ibland till och med "en gemensam religion" har länge varit känd.

Utbildning formar elevernas kognition vilken består av språkliga begrepp, kategorier och diskurser. För att förstå varför människor handlar som de gör, måste vi veta vad deras förståelse av verkligheten är menar Sawyer och Kamali (2006).

5.6 Intervjuer med elever på intervjuad grundskola årskurs nio

Totalt 41 stycken elever från årskurs nio deltog i enkätundersökningen. Eleverna fick sju alternativfrågor och resten av frågorna var att utveckla och motivera deras tankar. De sju alternativfrågorna har nedan vävts in i texten men redovisas även i tabellform, se bilaga 1.

Av de 41 elever som deltog ansåg 24 % att ämnet inte alls var intressant, 46 % tyckte att det var lite intressant och 22 % svare att ja det är intressant. Endast 2 % fann ämnet mycket intressant och 5 % upplevde ämnet som väldigt mycket intressant. Den övervägande delen av eleverna, 70 %, ansåg därmed att ämnet inte alls var intressant eller väldigt lite intressant. Det som anses negativt är att det är ett tråkigt ämne och det är tråkigt att komma ihåg en massa årtal och läsa psalmer. En elev nämner det som sin plikt att lära sig om sin religion, negativt med det är ju att alla inte är kristna. På frågan vad som är intressant respektive inte intressant svarade en elev att han inte vet, en svarade att det är inte roligt och en svarade att det är väl lite intressant. Sju procent av de 41 svarade att det är inget med ämnet som de finner intressant och 22 % svarade inte alls på frågan. Resten av eleverna gav svar som till exempel att de finner det intressant, underhållande och spännande att läsa om Jesu tid här på jorden och att det är underhållande att läsa om det otroliga som Jesus gjorde här på jorden. Andra intressanta saker eleverna nämner med ämnet är att det är bra att känna till något om sin religion och att det är intressant att läsa om jul, påsk och våra högtider. Endast en elev uttrycker att det är intressant att läsa om andra meningar och tro.

Tycker eleverna att ämnet är roligt och givande för dem? På denna fråga svarar 32 % att de inte alls tycker ämnet är roligt eller givande. 46 % finner ämnet lite roligt och givande och 12 % svare på denna fråga ja. Tio procent finner ämnet mycket roligt och intressant. Så även här är majoriteten av eleverna negativa till ämnet, hela 78 %. 39 % väljer att inte svara på frågan om vad de finner roligt och givande respektive inte med ämnet. 12 % uppger att de inte finner något roligt och givande med ämnet. Det som eleverna finner roligt och givande är berättelserna, budskapet och att lära sig om vad gud och Jesus gjorde. Det är också roligt att känna till sin religion och att få ha julleddigt anser de. Det som är tråkigt är att lära sig årtal och namn. En elev säger att "det är bra för man lär sig vara bättre människa men det är tråkigt att läsa om bibeln". En medger också att det är roligt att läsa om hur folk var dumma på den tiden.

Dock var det lite högra andel av eleverna som ansåg sig ha användning av ämnet både nu och i framtiden, här svarade 32 % ja, 32 % svarade att de har lite användning och 24 % svarade att de inte alls har användning av ämnet. 10 % anser att de har mycket eller väldigt mycket användning av ämnet och ett av svaren går inte att tyda. Det som de anser sig ha nytta av är att det hjälper dem att förstå folk och att det är bra att veta vad människor vill tro på. Det hjälper

en också att få ett gott uppförande och vara en bättre människa säger de. De anser också att det är skönt att kunna tala med Gud om man behöver prata och ha någon som lyssnar. De anser det också användbart för att de lär sig om högtider och om de ska besöka kyrkan. De säger också att det hjälper dem att förstå vad kristendomen handlar om och att det är bra att lära sig för att i framtiden kunna berätta för sina barn om sin tro. En elev uttrycker det även som att det är användbart om något illa händer och du har problem. Ämnet lär dig också rätt och fel.

Vilka religioner de hittills har läst om svarar 17 % att de har läst om nästan alla religioner och 10 % att de har läst om alla. Sju procent svarar att de har läst om kristendomen och 13 % väljer att inte svara på frågan. Resten av eleverna nämner att de läst om hinduism, Islam, buddhism och judendom. Två nämner att de läst om asatro och hedendom och en elev säger sig ha läst om ickereligiösa och en om taoism.

På frågan om de övervägande har läst mer om en religion än någon annan svara hela 85 % ja på detta, en elev svara nej, en svarar otydligt och fyra svarar att de läst jämt mycket om alla. Sjuttiosex procent av eleverna i undersökningen har någon gång varit på studiebesök inom ämnet, en svarar otydligt och 54 % svarar nej. På frågan om vart de varit på studiebesök säger sig 56 % ha varit på studiebesök i kyrkan och 29 % svarar inte på frågan. En elev kommenterar frågan som att det kan vara stötande för dem som inte tror att fara på studiebesök. Två svara att de inte vill åka på studiebesök.

Efter detta uppmuntras eleverna att ge exempel på hur etik och moral har kommit till uttryck i ämnet. Eleverna nämner nu saker som vad som är rätt och fel, hur man ska behandla andra, att behandla andra som man själv vill bli behandlad, inte svära och att lyda och lyssna till de tio budorden. En elev uttrycker det som att ämnet gör dig till en bättre människa och en säger att människor idag väljer vad som passar dem i religionen, de låter inte homosexuella gifta sig men ser över andra saker men att det trots allt också finns en del goda saker.

Ämnet skall också enligt kursplanen genomlysas av ett genusperspektiv därför ställdes eleverna även en fråga även om detta. Fyrtiosex procent av eleverna svara att de sett ett genusperspektiv i ämnet och 29 % svarar att de inte sett det. Sju elever väljer att inte svara på frågan, en svarar lite, ett svar går inte att tyda och en svarar att han inte vet. Saker som de nämner i samband med detta är att män är ”in the main role”, kvinnor är inte så ”stora” inom religion, kvinnor har ingen ”rätt” i religion och en kommenterar att Jesus är man. Några säger att det mest talas om män och två elever nämner muslimska kvinnor och att de måste bära slöja.

Det som eleverna i undersökningen finner positivt med ämnet är att det förstorar din syn på världen, vi lär om människor som inte är lika oss, det är ett positivt budskap och att du lär dig mer. Negativt är att allt annat än kristendom är fel, att det kan förstora din syn på världen men också förminska, många gömmer sina fördomar bakom bibeln och att ämnet helt enkelt är tråkigt.

Femtiofyra procent svarar ja på frågan om de känner att de i ämnet har makt att påverka. 24 % svarar nej och 22 % svarar att de upplever sig ha lite makt att påverka. Kommentarer de här ger är att man måste ha ett intresse för ämnet och inte vara negativt inställd annars är det svårt att lära sig och man följer inte med. En elev uttrycker det som att ”om du är negativ till ämnet så lär du dig inte om vad som hände gamla gubbar för länge sedan”. Andra åsikter var att du

måste ha åsikter på alla studier och att ”det spelar ändå ingen roll vad du tror eller säger de lyssnar ändå inte”.

De flesta eleverna känner även att deras egna åsikter blir accepterade och respekterade, hela 80 %, endast 15 % svara här nej. När eleverna kommenterar detta säger de att lärare lyssnar på alla, ibland blir de respekterade, jag har rätt och göra vad jag vill och alla är olika och vi ska ha tolerans till alla.

Den sista frågan eleverna fick var om de ville ändra något inom ämnet. Tre personer uttrycker att de vill ha minde tid för ämnet medan en person vill ha mer tid för ämnet. En person säger att ”man borde ta bort ämnet från skolan för kanske finns det buddhister på skolan som tvingas lära sig”.

5.7 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan sägas att eleverna inte verkar finna religionsämnet så intressant och roligt eller givande. Det eleverna verkar tycka är genomgående tråkigt är att komma ihåg namn och årtal och det som de anser vara roligt är ”berättelserna” och att det är bra att känna till ”saker” om sin religion. Ämnet anser de hjälper dem att förstå folk och att vara en bättre människa. Eleverna tyckte också att det var skönt att ha någon som lyssnar när man behöver någon att prata med. De anser att det är nyttigt med religionsämnet för man lär sig mer om sin egen tro. De tycker att det finns både positiva och negativa faktorer med religionsämnet. De anser sig ha läst mest om en specifik religion mer än andra, 85 % svarar här ja på frågan om detta. Endast tio procent av de intervjuade säger sig ha läst om alla religioner, två elever i undersökningen säger sig ha läst om asatro och hedendom. De studiebesök de har gjort är övervägande till den närliggande kyrkan.

6. Diskussion

Religionsämnetns vara eller icke vara och utformning kan enligt litteratur och forskning sägas vara ett högst aktuellt ämne internationellt sett. Olika länder löser religionsutbildningens formande på olika sätt. Det som ändå har syns är vikten av demokrati, tolerans och dialog i planerandet av ämnet på allmänna skolor.

För snart två år sedan arbetade jag på en lekskola i Reykjavik under en period på ungefär ett år. Mitt intryck då var som sagt att kristendomen dominerade klimatet på skolan. Lekskolan hade bland annat en präst som kom på regelbundna besök och innan jul fick barnen möta tomten i skogen och vid jul hade skolan ett stort firande med dans runt granen och sjöng julsånger. Jag drog paralleller till hur det är i Sverige och även fast vi i Sverige har vissa religiösa högtider på skolorna så tyckte jag ändå att det var lite annorlunda i Island. Redan då började tanken gro hos mig om att undersöka detta närmare. Även fast Gunnarssons studie visar på att barn och ungdomar generellt är mer religiöst sinnade i Island så tror jag att de är det på grund av att de har påverkats så genom sina år i skolan. Det kanske inte bara är eleverna som i sig själva är religiösa utan samhället som de är i som i sig är religiöst och kristet influerat. Magnús nämner bland annat att elever som han förr haft inte har något intresse av att delta i kristendomen eller gå med i karismatiska rörelser. Kristendomen har dominerat undervisningen och detta är krav som läroplanen har satt upp för skolorna, skolans alla aktiviteter skulle vila på kristen etik. I intervjuerna som gjordes höll alla med om detta faktum. Sidmennt såg detta som en nackdel och det gjorde även skolans rektor Leif, de ansåg att skolan i sin undervisning skulle vara neutral och mer baserad på universella värden och att det skulle undervisas jämlikt om alla religioner. Gudmundur på Biskopstofan ansåg mer att detta inte skulle kunna fungera på annat sätt för kristendomen är en så stor del av Islands förflutna och historia. Men nu byter som sagt ämnet namn och skolan går ifrån att vila på kristen etik till att vila på det kristna isländska kulturarvet. Kristendomen är som sagt en stor del av den isländska historien, men hur är det med hedendomen och asatron? Är inte också den en del av den isländska historien? Hittills verkar det inte som att det har undervisats så mycket i denna del av historien och det kunde väl också tyckas vara en del av den isländska historien.

Religionsämnet ändrade namn 1969 i Sverige och nu, 40 år senare byter Island namn på ämnet. Tiden nu när jag kom till Island för att göra min uppsats kan minst sägas vara turbulent. Ämnet har fått en ny skollag 2008 och det utarbetas just nu en ny läroplan baserad på denna. Det visar sig också vara ett ytterst aktuellt ämne på grund av skandaler som kommit fram inom kyrkan och en annan religiös rörelse som kallas Krosinn. De har bägge skakats av att deras ledare blivit beskyllda för sexskandaler. Det tillsammans med den tidigare finansiella krisen tror jag har gjort folk skeptiska och de litar inte längre på myndigheter och det efterfrågas en öppenhet från olika institutioner gentemot samhället.

Efter att ha utfört intervjuerna tyckte jag mig märka meningskiljaktigheter mellan Sidmennt och Gudmundsson på Biskopstofan. Sidmennt talade om att Biskopstofan ville få det att framstå som att de inte ville ha någon som helst kristendomsundervisning i skolan och så var det enligt Sidmennt inte alls. Sidmennts önskemål var mer att skolans religionsundervisning skulle vara neutral. Gudmundsson tyckte att Sidmennt genom att lägga fram sina guidelines trampade andra på tårna i och med att de bara själva utvecklade dessa och inte i samråd med exempelvis kyrkan och skolan. Sidmennt påstår dock att Gudmundsson själv var med när de träffades och pratade om förslaget. Gudmundsson anser vidare att dessa guidelines känns meningslösa för redan 2007 utvecklades guidelines som Sidmennt då godkände, nu har alltså

Sidmennt gjort nya. Dessa anser han som onödiga och helt galet. Sidmennt säger att de flesta verkar glada över de framställda guidlines medan det finns de som reagerat emot dem, bland annat föreningen för religionslärare. Istället för att spendera tid åt att ”munhugga” mot varandra hade det varit bra om dessa två organ samarbetade och hittade lösningar genom att konversera med varandra.

Efter att ha intervjuat rektor och läraren på skolan verkar det som skolan inte har varit så influerad och påverkad av olika religioner utan att snarare undervisningen i ämnet religion har varit det. Detta faktum styrker även intervjuerna med eleverna.

Elevernas svar på enkätfrågorna visar att de inte tycker att ämnet är så intressant och roligt. Det som de anser roligt är berättelserna och budskapet och det som de tycker är tråkigt är att lära sig årtal och namn. Dock var det en lite större andel av eleverna som ansåg sig ha nytta av ämnet både nu och i framtiden, detta sammankopplade de bland annat med att de i undervisningen lär sig moral och att förstå andra människor. Väldigt få av eleverna nämnde att de hade läst om asatro och hedendom. Men kanske kommer detta att ändras nu i och med den nya skollagen och läroplanen som utformas efter den. De flesta svarade att de varit på studiebesök i kyrkan, och det verkar utifrån studien inte som de varit på besök i någon annan religions centrum. När eleverna nämner etik och moral i undervisningen så talar de mest om etiska värden utifrån bibeln som exempelvis att behandla andra som du själv vill bli behandlad. Även på frågan om genus i undervisningen svarar de flesta att i bibeln är inte kvinnor så ofta nämnda och de är inte så viktiga. Svaren visar alltså tydligt att det är kristendomen som har dominerat deras undervisning. Alla svaren tycks ha en undermening från kristen synvinkel. Åttiofem procent svarade ja på frågan om någon specifik religion dominerat undervisningen. Efter att jag fått detta svar så besökte jag eleverna ytterligare en gång för att ställa dem frågan vilken religion detta var, alla svarade då kristendomen utan undantag.

Kanske är det inte konstigt att jag upplevde det som att kristendomen var så dominerande när jag arbetade där både i skolan och i samhället i stort. Efter att jag sett resultaten av min undersökning som visar att kristendomen har dominerat deras skolgång. Teorianknytningen visar att vi är sociala och vi utvecklas och skapas i social interaktion tillsammans med andra. Om då samhället vi lever i skapar en kristen norm så tar vi alla det för att vara det normala och självklara, men detta behöver ju inte betyda att vi är religiösa eller kristna i oss själva. Gunnarsson visar också i siffror i sin bok att trots att kyrkan har tappat medlemmar så dominerar de fortfarande stort. Stora förändringar sker just nu i och med den nya skollagen och läroplanen och det verka som om värdena blir mer universella och undervisningen mer öppen gentemot andra kulturer. Men fortfarande upplevs det som kyrkan har stort inflytande och att det kommer att ta tid att förändra lärarnas invanda undervisning. Det som har varit som en moralisk kod i Island är att skolan ska ha vilat och grundas på kristen etik.

Tidigare i arbetet redovisades olika koder inom läroplansutvecklingen. Jag tror inte en enskild kod dominerar hur det ser ut i skolan, snarare är det en kombination av dessa. Island tror jag influeras mest av den klassiska- och moraliska koden, den första är att förädla människor till ett ideal medan den andra vill ingjuta en viss given moral och lojalitet i samhällets medborgare. Kanske kan det vara så att religionsämnet blir ett hjälpmedel till att skapa ett ideal med given moral och lojalitet gentemot samhället. Även lärarens egen roll och inställning gentemot ämnet påverkar dess utformande som vi också tidigare nämnt. Läraren kanske väljer bort och lägger till vissa delar i sin undervisning allt utifrån hans eller hennes egen tidigare kunskap eller intresse.

Pálsson menar att det är en stor brist att det inte är ett krav att lärare i religionsämnet ska ha religionsutbildning. Även jag anser att det en lärare väljer att lära ut är sådant som hon eller han själv har kunskaper och intresse av. Är det då så att en lärare inte har kunskaper om annan religion än den han eller hon själv fötts in i så kommer troligtvis detta bli den religion som dominerar hans eller hennes undervisning.

Precis som Gudmundsson talar om anser även jag att människor i Island idag är mer spirituella i sin tro snarare än konfessionella. Tidigare i arbetet nämndes "the spiritual revolution" och kanske är det så att människor framför allt väljer att använda kyrkan och religiösa rörelser för mestadels religiösa ceremonier som exempelvis dop, bröllop, konfirmation och begravning. Kanske är det även så som läraren Magnús upplevde det att unga inte är så religiösa och de ser inget intresse i att engagera sig i någon som helst religion. Detta faktum höll också Gudmundsson på Biskopstofan med om på det sättet att unga idag är kritiska mot religion. Kanske växer intresset för religion snarare ju äldre människorna blir.

Efter att ha genomfört arbetet anser jag precis som Pálsson att det är viktigt med utbildning som ger behörighet i ämnet som läraren ska undervisa i. Om läraren inte fått någon som helst undervisning och kunskap om ämnet han ska undervisa i hur ska han då kunna undervisa i det. Men jag tror också att samhället måste veta på vilket sätt man undervisar för om läraren bara lär sig en specifik religion under sin utbildning blir det ju ändå övervägande den som han eller hon senare undervisar i. Jag menar att om du under din lärarutbildning övervägande studerar om kristendom blir nog det övervägande det som du senare väljer att undervisa dina elever om. Läraren blir då som tidigare diskuterats på sida åtta i arbetet ett slags språkrör som bär ut ett budskap.

Religionens roll i dagens samhälle har förändrats och Davie (1994) talar om att vi tror utan att tillhöra, "believe without belong", eller som Gudmundsson på Biskopstofan ville uttrycka det, "believe without participate". Vi människor har fortfarande ett andligt eller spirituellt behov men det behöver inte nödvändigtvis hänga ihop med att vi regelbundet går i kyrkan. Skolan kan vara ett viktigt centra för maktutövande och samhället där kan forma de individer de vill att samhället ska bygga på.

Hur kommer då religionsutbildningen se ut i framtiden i Island? Det verkar som om Kristendomen har ett starkt grepp om undervisningen i Island men att ämnets grund nu kanske kommer att vila på mer universella värden i och med den nya skollagen som kom 2008. Det som kommer att ta tid tror jag precis som Leifsson rektor på den intervjuade skolan är för lärare att förändra sin invanda undervisning. Är det också så att de grundar sin religionsundervisning på deras egen religiösa övertygelse så lär det ta ännu längre tid. Gunnarsson (2008, s.171) håller med om att skolan är en viktig arena för unga människor: "School is important arena, playing a significant role in young people's lives". Jag vill även citera en pojkes tankar i årskurs tio från Gunnarssons(2008, s. 166) bok, han säger: "Yes i think about believe. If i wasn't a Christian but a Muslim for example, i'd behave differently. I've been shaped by Christian faith". Samhället, familjen och skolan formar ungas liv.

Referenser

Adalnámskrá grunnskóla- Kristinfræði, síðfræði og trúarbragðafræði. (2007). *Kristinfræði, síðfræði og trúarbragðafræði*. Útgefandi, Reykjavík: Menntamálaráðuneytið námskrár. www.menntamalaraduneyti.is

Andersson, D. & Sander, Å.(red.)(2005). *Det mångreligiösa Sverige- ett landskap i förändring*. Lund: Studentlitteratur.

Bergstedt, B. & Lorentz, H. (red.)(2006). *Interkulturella perspektiv: pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Lund: Studentlitteratur

Cush, D. (2007). *Should religious studies be part of the compulsory school curriculum?*. British Journal of Religious Education, 29: 3, 217-227.

Davie, G. (1994). *Religion in Britain since 1945: believing without belonging*. Oxford: Blackwell.

Esaiasson, P. (2007). *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (3.,[rev.]uppl.) Stockholm: Norstedts juridik; 2007.

Geels, A & Wikström, O. (2006). *Den religiösa människan en introduktion till religionspsykologi*. Helsingborg: Plus ultra.

Goodson, I.F. (1994). *Studying curriculum*. Buckingham: Open University.

Gunnarsson, G.J. ((2008). "I dont believe the meaning of life is all that profound". Distributor: Department of Education in Humanities and Social Sceinces, Stockholm University.

Jackson, R. (red) (2007). *Religion and Education in Europe: developments, Contexts and Debates*. Munster: Waxmann

Kvale, S. (2009) . *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Linde, G. (2000). *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*. Lund: Studentlitteratur.

Lönnroth, L. (2007). *Njals saga*. Förlag: Bokförlaget Atlantis

Merriam, S.B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Pálsson, S. (2008). *Kirkja og skóli á 20. öld*. Prentun: Leturprent.

Läroplansteori och aktuell utbildningspolitik

Internetadresser

Nohagen, L. (2006, s.4). *Läroplansteori och aktuell utbildningspolitik.*

<http://sp.lhs.se/kurshemsidesdokument/UKAU220062//dokument/L%C3%A4roplansteori%20och%20utbildningspolitik%20-%20Nohagen.pdf> hämtat 2010-12-27

Sundén, P. (2010). *Skolans uppdrag att fostra En analys av idéerna bakom den nya skollagen.*
<http://hdl.handle.net/2077/22542> hämtat 2010-12-27

Sawyer, L & Kamali, M. (2006). *Utbildningens dilemma, demokratiska ideal och andrafixerande praxis.*

<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/06/17/98/1fb66fa9.pdf> hämtat 2010-12-28

Islands Skollag grundskolan: <http://www.althingi.is/lagas/135b/2008091.html> hämtat 2010-11-16

Läroplanen grundskolan: <http://www.menntamalaraduneyti.is/utgefid-efni/namskrar//nr/3953>
hämtat 2010-11-16

Statistik: <http://www.statice.is/pages/916> hämtat 2010-12-12

Etiska forskningsregler. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> hämtat 2010-12-22

Bilaga 1

Kryssfrågor:	inte alls	lite	ja	mycket	väldigt mycket
Tycker du att religionsämnet är intressant?	10	19	9	1	2
Tycker du att religionskunskap är roligt och givande?	13	19	5	4	
Känner du att du har användning för ämnet nu och i framtiden? (En svarar otydligt)	10	13	13	1	3
Alternativfrågor:	ja	nej	jämnt mycket		
Har du läst mer om någon speciell religion än om än någon annan? (En svarar otydligt)	35	1	4		
Alternativfrågor:	ja	nej	lite		
Känner du att du har makt att påverka i ämnet?	22	10	9		
Alternativfrågor:	ja	nej			
Har du varit på studiebesök? (En person svara otydligt)	31	9			
Känner du att ditt eget synsätt och åsikter respekteras? (Två personer väljer att inte svara)	33	6			

(Källa: Enkätintervju till elever 2010-12-01)

Bilaga 2

Intervjufrågor till Sigurdur Pálsson, Fredagen den 19 november 2010:

Kan du berätta lite om din studie! Under hur lång tid arbetade du med den? När gjorde du den? Hur ser din egen karriär ut?

Kan du berätta lite om hur religionsämnet historiskt har utvecklats i Island samt upplysa mig om de viktigaste händelserna och datum historiskt sätt.

Vilka skillnader kom du i din studie fram till att det existerar mellan de nordiska länderna.

Hur upplever du religionsundervisningen på skolorna idag?

Vad tycker du om de ungas attityder gentemot religion?

Vad är din inställning gentemot skolpräster?

Vad tycker du om förslaget med guidelines som Sidmennt har formulerat?

Hur tror du att den senaste tidens skandaler har påverkat samhällets syn på kyrkan?

Bilaga 3

Intervjufrågor till Gudmundur Gudmundsson torsdagen den 2 december 2010:

Vad är huvudsakligen ert arbete här på Biskopstofan? Vad handlar ert arbete framför allt om?

Hur arbetar ni gentemot regeringen? Hur samarbetar ni?

Vad är er åsikt om kontakten mellan kyrka och stat?

Samarbetar ni med skolor och föräldrar och i så fall på vilket sätt?

Vad är eran åsikt om förslaget med guidelines ifrån Sidmennt?

Hur tror du ungas inställning till religion är idag?

Vad är din åsikt på skollagen som kom 2008? Nytt namn, ändras från kristen etik till kristna isländska kulturarvet osv?

Vad är din åsikt på den gamla respektive nya läroplanen?

Hur skulle du vilja att utbildningen inom ämnet ser ut i framtiden?

Hur tror du att den senaste tidens skandaler har påverkat samhällets syn på kyrkan?

Bilaga 4

Intervjufrågor till Magnús Magnusson fredagen den 26 november 2010:

Hur länge har du arbetat som lärare och religionslärare?

Hur länge har du arbetat på den här skolan?

Hur är ämnet upplagt, planerat? Timmar, planering, årskurser osv?

Har du själv utbildning inom religion?

Känner du det som om eleverna uppskattar ämnet?

Ingår etik och moral i din undervisning och i så fall på vilket sätt?

Varför anser du att ämnet är viktigt?

Läser ni lika mycket om alla religioner?

Undervisar du med tanke på genusperspektiv?

Hur tror du ämnet har förändrats över tid?

Hur såg din egen lärarutbildning ut?

Är skolan mångkulturell eller relativt homogen? Berätta hur skolan ser ut och om du tror att detta i sin tur påverkar din undervisning!

Bilaga 5

Intervjufrågor till skolans rektor Leif Leifsson onsdag den 1 december 2010:

Hur många elever har ni på skolan?

Hur länge har du arbetat som rektor och hur länge har du arbetat på den här skolan?

Beskriv området som skolan ligger i? Hur påverkar detta skolan?

Skulle du beskriva skolan som mångkulturell eller homogen?

Vad tycker du om skollagen som kom 2008 och läroplanen?

Hur är klimatet på skolan? Har ni speciella problem ni arbetar med, är klimatet oroligt eller ambitiöst osv?

Firar skolan några religiösa högtider? Bjuder ni in religiösa organisationer till skolan?

Har de så kallade skolprästerna besökt skolan?

Bilaga 6

Enkätfrågor till eleverna onsdagen den 1 december 2010:

Tycker du att ämnet är intressant? Inte alls, lite, ja, mycket eller väldigt mycket.

Utveckla! Vad tycker du är intressant eller inte intressant med ämnet?

Tycker du att ämnet är givande och roligt? Inte alls, lite, ja, mycket eller väldigt mycket.

Utveckla! Vad tycker du är roligt och givande med ämnet eller inte.

Känner du att du har användning av ämnet både nu och i framtiden? Inte alls, lite, ja, mycket eller väldigt mycket?

På vilket sätt anser du dig ha nytta av ämnet eller inte?

Vilka religioner har du hittills läst om?

Har du läst lika mycket om alla religioner? Ja, nej eller jämt om alla.

Har du åkt på några studiebesök i ämnet? Ja, nej.

Om du har åkt på studiebesök, vart åkte ni då? Om du inte har skulle du vilja åka?

Ge exempel på hur ämnet har innehållit etik och moral!

Ge exempel på hur ämnet har innehållit ett genusperspektiv!

Vad tycker du är positivt respektive negativt med ämnet?

Känner du att du har makt att påverka undervisningen i ämnet? Ja, nej eller lite.

Utveckla!

Känner du att ditt eget synsätt och dina åsikter respekteras?

Utveckla!

Om du kunde förändra något i ämne vad skulle då det vara?

Bilaga 7

Intervju med Sidmennt måndag den 29 november 2010

Kan du berätta om Sidmennts arbete!

Hur arbetar ni gentemot regeringen?

Samarbetar Sidmennt på något sätt med skolor, föräldrar och kyrkan? Om så på vilket sätt?

Kan ni berätta om så kallad civil konfirmation!

Vilka klagomål och reaktioner från föräldrar som har barn i skolorna är de vanligaste när de kontaktar er? Hur många klagomål har ni och vad handlar de oftast om?

Vad anser ni om den nya skollagen som kom 2008?

Vad anser ni om läroplanen och kursplanen som nu gäller på grundskolan?

Har ni sett den nya läroplanen och vad anser ni om den?

Vad anser ni om kursplanen för religion och anser ni att kristendomen har dominerat religionsundervisningen?

Ämnet för religion byter namn, vad anser ni om det?

Den nya skollagen anser att skolan nu istället för att vila på kristen grund ska vila på det kristna isländska kulturarvet, vad anser ni om det?

Vilka förändringar skulle ni vilja se på isländska skolor?

Vilka förändringar har ni hittills kunnat åstadkomma?

Vad är er syn på den så kallade skolprästen?

Vad är eran åsikt på att olika religiösa institutioner kommer till skolorna och informerar?

Anser ni den isländska skolan vara konfessionell eller icke- konfessionell?

Vad är de ungas inställning till religion? Är de sekulariserade?

På vilket sätt tror ni att de nuvarande skandalerna påverkar människorna och samhället?